

Skräpprapporten 2020





***Nedskräpningen är ett av vår tids
största samhällsproblem. Skräpet skadar
djur och natur, förstör haven, gör städer
otrygga och kostar samhället mycket
pengar – helt i onödan. Därför behöver
vi stoppa nedskräpningen.***

Rapporten är framtagen av Håll Sverige Rent 2020.
Citera gärna, men ange källan.

Bilder: Håll Sverige Rent om inget annat anges
Bild framsida: Sanna Holm
Grafisk form och grafik: Camilla Malmgren, Formstark
Illustrationer: Johnny Dyrander om inget annat anges

©Håll Sverige Rent 2020
Håll Sverige Rent, Rosterigränd 4
117 61 Stockholm
08-505 263 00
info@hsr.se
www.hallsverigerent.se
facebook.com/hallsverigerent



Innehåll

FÖRORD	4
1. NULÄGE	6
2. ÅSIKTER OCH BETEENDEN	12
3. FAKTA OM SKRÄP	20
3.1 Skräpet i staden	23
3.1.1 Större tätorter	23
3.1.2 Mindre tätorter och förorter	31
3.1.3 Parker	31
3.2 Skräpet i havet	35
3.2.1 Skräpet på stränder	35
3.2.2 Skräpet på botten	36
3.3 Skräpet i naturen	40
4. ANSVAR FÖR NEDSKRÄPNINGEN	41
4.1 Lagstiftning kring nedskräpning på land	42
4.1.1 Avfallsinnehavarens ansvar	42
4.1.2 Straffbestämmelser	42
4.1.3 Statistik kring boten	43
4.1.4 Kommunernas ansvar	44
4.1.5 Trafikverkets ansvar	47
4.1.6 Producenternas ansvar	47
4.2 Lagstiftning kring nedskräpning till havs	48
5. KÄLLOR	49

Förord

Skräpet är inte värdelöst





De senaste åren har nedskräpningsfrågan växt i betydelse, det kan ni läsa allt om på nästa uppslag, men den dras fortfarande med ett centralt feltänk: att skräp är värdelöst. Gång på gång stöter jag på det. Kommunerna lägger miljardbelopp på att städa bort skräp. Material värt hundratals miljarder sköljs varje år ut i havet och försvinner. Saker som borde gå att återvinna eldas istället upp. Vi bokstavligt talat bränner pengar.

Utan ett värde blir skräpet värdelöst, men för en framtida hållbar ekonomi är skräpet en stor tillgång. Det börjar nu en del företag inse och de kommer vara de som klarar omställningen allra bäst.

Lösningen på nedskräpningsproblemet är inte att städa upp efter en ökande produktion av engångsartiklar utan att minska vår förbrukning, återanvända så mycket det går och återvinna resten. Det kommer ge skräpet ett värde.

Fler tips på saker som bör göras hittar ni i artikeln på nästa uppslag. Det går att lösa det här – tillsammans.

Johanna Ragnartz
Vd Håll Sverige Rent

1. Nuläge

Plastdirektiv, klimatångest, hållbarhetstrenden – eller något annat. Det kan finnas flera orsaker, men något som står helt klart när vi blickar tillbaka på det senaste året är att engagemanget för nedskräpningsfrågan växer så det knakar.



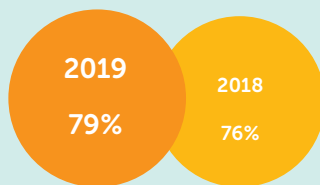
Mellan åren 2014 och 2019 har antalet nyheter i traditionella medier som handlar om nedskräpning ökat från 2500 till 10 000. Bara sedan 2016 har antalet nyheter fördubblats¹. Det är ett tecken på en trend som Håll Sverige Rent märker av på flera sätt. Nedskräpningsfrågan verkar nu engagera fler svenskar än tidigare, fler tar del av nyheter, delar och sprider ställningstaganden i sociala medier. Dessutom har fler fått både en ökad kunskap och ökad vilja att ta itu med problemet de senaste åren.

Samtidigt som klimatförändringar eller miljöförstörrelse på andra sidan jorden engagerar miljontals människor är de ofta svåra att visualisera i sin vardag. Att göra något är viktigt för att känna att man har dragit sitt strå till stacken. Därför väljer man bort plast, för att det riskerar att bli till skräp, eller blir bättre på att återvinna.

– **Nedskräpningen** är ett synligt miljöproblem och lösningarna finns inom räckhåll för de allra flesta. Jag tror därför att många väljer att arbeta med frågan, allt från organisationer till enskilda människor. Man vill göra något, säger Johanna Ragnartz, vd Håll Sverige Rent. Sju av tio svenskar anger att de under 2019 har blivit bättre på att återvinna sitt avfall och tre av tio väljer bort plast, det är fler än året innan³.

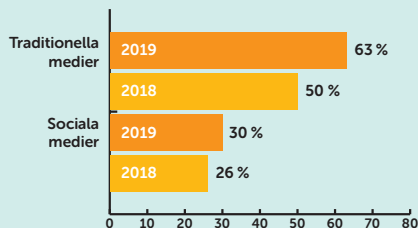


8 av 10 upplever nedskräpning som ett stort problem



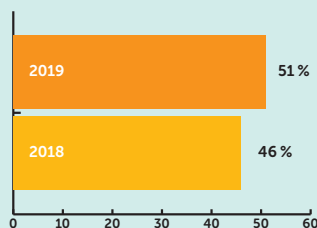
Figur 1. Andel som upplever problemet med nedskräpning som stort eller mycket stort år 2018 och år 2019.

Fler har tagit del av medierapportering om nedskräpning



Figur 2. Andel personer som tagit del av medierapportering om nedskräpning.

Ökat intresse att hålla sig uppdaterad om nedskräpning



Figur 3. Andel som uppger ett ökat intresse att hålla sig uppdaterad om nedskräpning år 2018 och år 2019. Fotnot 2.





Andelen som anger att nedskräpningen bidrar till att skapa globala miljöproblem har ökat från 40 till 48 procent från 2018 till 2019⁴. Den mediala bevakningen av plastskräp i haven är en bidragande orsak till den ökningen, men i sociala medier kan vi också se att just kopplingen mellan det man kan göra själv och hur det påverkar världen spelar in. Hashtaggar som #plogga, #trashtag och #ettskräpomdagen fortsätter att fyllas med innehåll och alla från enskilda till kronprinsessan Victoria har delat bilder och videor på sig själva och sina familjer när de plockar skräp. Videoklippen med prins Oscar och kronprinsessan Estelle har engagerat tusentals svenskar och tillhör några av årets mest virala klipp i sociala medier.



Så vad händer nu då? Hur möter samhället upp det ökade engagemanget från allmänheten? Till att börja med händer det otroligt mycket på det politiska området. Dels utreds nu hur EU:s direktiv om engångsplast ska implementeras i svensk lag. Några av målen med direktivet är att sänka plastförbrukningen och att minska nedskräpningen som följer av den. En hel del produkter ska bort från marknaden, som plasttops och sugrör, men det i övrigt tydligaste sättet som direktivet påverkar Sverige är hur det påverkar de som tillverkar eller säljer engångsplast. Det så kallade producentansvaret ska skärpas. Det betyder att tillverkare och säljare av engångsprodukter ska ansvara för att deras produkter inte blir till skräp. Det är fortfarande oklart exakt hur, men det ska ske både genom att producenterna bekostar information till allmänheten och genom att göra det enklare för folk att slänga sitt skräp i en papperskorg.



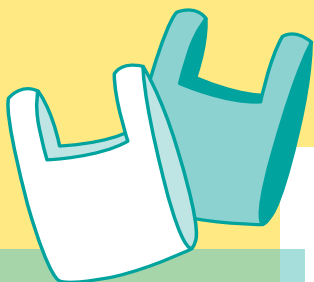
– **I grund och botten** handlar det om att ändra människors beteenden. Och det gör man genom ändrade lagar och regler, bättre återvinningsmöjligheter och genom att informera om nedskräpningens negativa konsekvenser. Men det handlar också om att medborgarnas skattepengar inte ska gå till att städa upp skräpet, utan att företagen också ska ta sitt ansvar. Det är viktigt att ansvaret delas mellan kommun, stat, allmänhet, tillverkare och återförsäljare, säger Johanna Ragnartz, vd Håll Sverige Rent.

Och just företagen har flyttat fram sina positioner under det senaste året.

– Det är väldigt många nya företag som tar kontakt med oss och vill samarbeta för att minska skräpet. Det är en tydlig trend, säger Johanna Ragnartz, vd Håll Sverige Rent.

Den breda samhällsuppslutningen är viktig för att nå en lösning. Allmänheten tycker att nedskräpning är en av de viktigare frågorna att lösa. Nedskräpningen gör våra bostadsområden oattraktiva, förstör vår gemensamma miljö, leder till otrygghet och kostar samhället många miljarder helt i onödan.

– Kommunerna behöver börja mäta nedskräpningen och sätta upp mål för att minska den, skolorna behöver avsätta tid till att prata hållbarhet med barn och unga, företagen behöver få tydligare gemensamma regler och mål att styra verksamheten mot och mer pengar behöver gå till att folkbilda om nedskräpningen. Lyckas vi få till de sakerna har vi kommit långt – och allmänheten förväntar sig att vi lyckas, säger Johanna Ragnartz, vd Håll Sverige Rent.



Nationell skräpmätning under 2020

2019 beslutade regeringen att det första gången någonsin ska genomföras en nationell skräpmätning. I april 2020 gav Naturvårdsverket Håll Sverige Rent uppdraget att genomföra mätningen, som ska omfatta både stad, landsbygd, turistområden och värdefulla naturområden. Mätningen ska fastställa hur stor andel av skräpet i Sverige som utgörs av bl.a. cigarettfimpar, portionssnus, plastbärkassar, dryckesflaskor av plast, engångsmuggar, livsmedelsbehållare för snabbmat, ballonger, pappersförpackningar, metallförpackningar och glas.

Skräpmätningen görs för att få ett bättre underlag till Sveriges genomförande av EU:s engångsplastdirektiv.

Håll Sverige Rents skräpmätningar i stadsmiljö kan inte användas som argument för att Sverige inte har problem med plastpåsar i naturen, eftersom plastpåsar blåser in i buskar, ner i diken och vattendrag. Därför kommer inte så många påsar med när vi mäter skräp i stadsmiljö. Vid den typen av mätningar mäts framförallt trottoarer och andra asfaltsytor.

Vi på Håll Sverige Rent ser gärna ytterligare prishöjningar och tycker intäkterna bör gå till förebyggande arbete, till exempel informationskampanjer.

Om nya skatten på plastpåsar

Den 1 maj 2020 infördes en ny skatt på plastpåsar. Den nya skatten är en del av arbetet för att uppnå Sveriges miljömål och EU:s förbrukningsmål på maximalt 40 plastbärkassar per person och år 2025.

Plastbärkassar är ett vanligt skräp som leder till spridning av mikroplaster i naturen. Högre pris på plastbärkassar leder till minskad förbrukning och därmed minskad nedskräpning. Runt 100 länder i världen har tidigare på olika sätt infört begränsningar, avgifter, skatter eller förbud för att minska förbrukningen av plastbärkassar⁵.

Skatten på plastbärkassar är tre kronor per påse. För mindre påsar är skatten 30 öre per påse. Enligt uppskattningar kan slutpriset för en normal plastbärkasse hamna på fem till sju kronor⁶.

Skatt på bärkassar av plast är populär bland svenskarna. Enligt en mätning som Håll Sverige Rent låtit genomföra säger 59 procent att skatten är bra, ganska bra eller mycket bra⁷.

59
procent



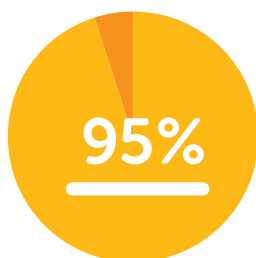
2.

Åsikter och beteenden

I Sverige tycker nästan alla att det är helt fel att skräpa ner. Det visar Nedskräpningsbarometern, en undersökning som Novus gör på uppdrag av Håll Sverige Rent. Fler än hälften uppger också att de skulle säga till om de såg någon skräpa ner och tre av tio tycker att det är helt rätt att plocka upp skräp efter någon annan. Resultaten pekar alltså på att det finns en ganska stark norm om att inte skräpa ner. Dessutom säger bara en av fem att de skräpat ner under det senaste året⁸.

95 procent anser det är viktigt att minska nedskräpningen

De allra flesta upplever nedskräpning som ett stort problem. Andelen som svarar att det är ett mycket stort problem ökar. Hela 95 procent tycker att det är viktigt att minska nedskräpningen.



Figur 4. 95 procent av befolkningen anser att det är viktigt att minska nedskräpningen.

FRÅGA: Hur viktigt eller oviktigt anser du att det är att minska nedskräpning?

De allra flesta tycker alltså nedskräpning är fel och en stor majoritet säger att de inte skräpar ner. Och ändå skräpas det ner. Varför är det så? Det finns tre huvudsakliga förklaringar: sociala normer, bekvämlighet och otydligt ansvar⁹. Vi tycker att det är fel skräpa ner, men vi är också bekväma. Kanske fanns det inte någon papperskorg i närheten? Kanske var förpackningen kladdig eller luktade illa? Ibland tänker vi att det ändå är någon annan som städar upp, att det ändå inte är någon som ser mig. Vi vet också att skräp föder skräp – om det redan är skräpig på en plats är det större risk att fler skräpar ner på den platsen.

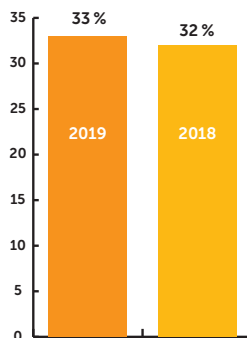


En av tre svarar att den främsta orsaken var att det inte fanns någon papperskorg

Bland dem som själva uppger att de skräpat ner under det senaste året, säger en tredjedel att det berodde på att det inte fanns någon papperskorg. Var femte säger att det berodde på ren slöhet.

FRÅGA: Vid de tillfällen du har skräpat ner, vad var den främsta orsaken till att du skräpade ner?

En av tre svarar att de skräpat ner eftersom det inte fanns någon papperskorg

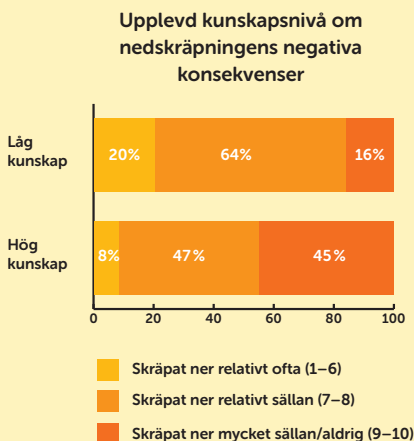


Figur 5. Andel som svarar att de skräpat ner eftersom det inte fanns någon papperskorg.

Personer med en låg kunskapsnivå svarar i högre grad att de skräpar ner relativt ofta

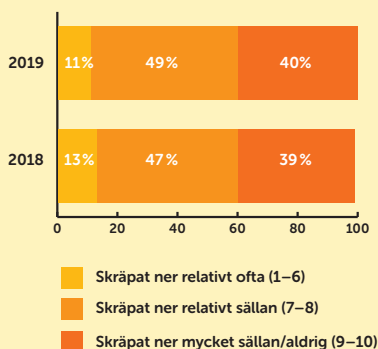
Personer som själva upplever att de har en låg kunskapsnivå om nedskräpningens effekter uppger oftare att de skräpar ner.

FRÅGA: Tänk dig en skala mellan 1 och 10, där 10 betyder att du är en person som aldrig någonsin har skräpat ner, och 1 betyder att du är en person som relativt ofta har skräpat ner. Om du så sanningsenligt som möjligt försöker bedöma, var på skalan 1–10 hamnar du?



Figur 6. Upplevd kunskapsnivå kring nedskräpning och dess konsekvenser.

Försök bedöma på en skala 1–10 hur ofta du skräpat ner



Figur 7. Upplevelse av hur ofta man skräpar ner.

Flest svarar att det är den egna individen som har det största ansvaret för att minska nedskräpningen.

Nedskräpningen bidrar till att skapa globala miljöproblem

Allt fler än tidigare anser att nedskräpningen bidrar till att skapa globala miljöproblem och förhöjda halter av kemikalier i hav och sjöar. När svenskar får ange de tre miljöer där de tycker det är viktigast att minska nedskräpningen, tar 72 procent med hav som en av miljöerna. Nästan hälften tar med vattendrag.







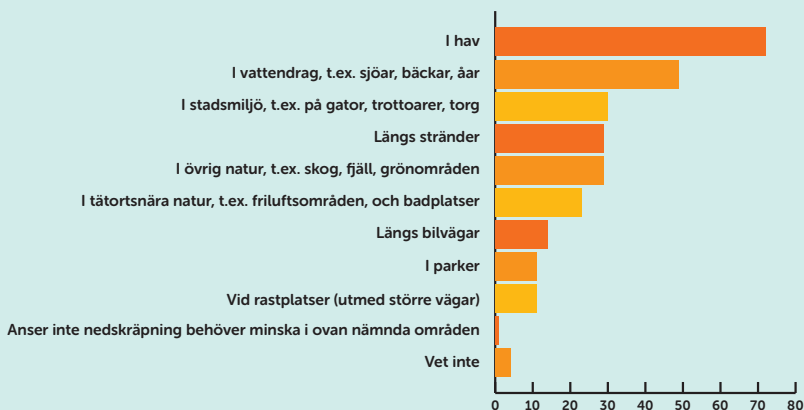
De allra flesta tycker att individen har det största ansvaret för att minska nedskräpningen. Men Nedskräpningsbarometern visar att andelen minskar från 78 till 73 procent mellan 2018 och 2019.

Unga, människor som upplever sig ha låg kunskap om nedskräpning samt de som själva skräpar ner, ser det i större utsträckning mer som någon annans ansvar, säger Johanna Ragnartz, vd på Håll Sverige Rent.



FRÅGA: I vilken/vilka av följande miljöer tycker du att det är viktigast att nedskräpningen minskar? Ange max 3 miljöer.

Flest tycker att det är viktigast att minska nedskräpningen i haven



Figur 8. I vilka miljöer de tillfrågade tycker det är viktigast att nedskräpningen minskar.

FAKTA OM PLAST

Traditionella plaster

Tillverkas främst av fossila bränslen. Tillverkas ofta för att hålla länge, vilket gör att de är mycket svårnedbrytbara när de hamnar i miljön.



Biologiskt nedbrytbar plast

Plast som är tillverkad så att den har kortare hållbarhet. Kan vara tillverkad av både förnyelsebar och fossil råvara. Kräver speciella förhållanden för att brytas ner. Allt mer kritik riktas mot den här typen av plast, eftersom konsumenterna kan vilseledas att tro att den försvinner i naturen. Bionedbrytbara plaster kan aldrig ses som en lösning på problemen med nedskräpning¹¹.

Biobaserade plaster

Plaster som är gjorda helt eller delvis av förnyelsebara råvaror istället för fossila bränslen. Biobaserad plast fungerar som "vanlig" plast när den hamnar i naturen – den bryts alltså inte ner. Dock är det många som tror att plasten bryts ner. Enligt en undersökning som Håll Sverige Rent gjort tror varannan att en plastpåse tillverkad av majsstärkelse bryts ner och försvinner om den hamnar i naturen¹⁰.



Återvunnen plast

Plast som återvunnits ur plast. Kan vara av något sämre kvalitet, samt innehålla oönskade ämnen. Är bra ur ett resursperspektiv.

Oxo-nedbrytbar plast

Oxo-nedbrytbar plast är traditionell plast där metallsalt tillsatts för att påskynda nedbrytningen. Hur nedbrytningen ser ut i miljön är oklar och det finns snarare en risk för att oxo-plast är en källa till mikroplast i miljön.

VISSTE DU ATT...

... över hälften av svenskarna säger att det vet eller tror sig veta att plastpåsar av majsstärkelse bryts ner i naturen. Men det stämmer inte. Biobaserad plast är lika skadlig som traditionell plast när den hamnar i naturen.

Bioplaster

Samlingsbegrepp för biobaserade plaster och biologiskt nedbrytbara plaster.





Foto Theodor Axlund

2019 blev Finspång
bästa skräpplockar-
kommun och vann en
gratiskoncert med
Electric Banana Band.



3.

Fakta om skräp

Varför mäta skräp? Nedskräpning får sociala, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser. Den förfular miljön, skadar människor och djur, och bidrar till otrygghet. Det finns flera bra anledningar till att mäta skräp.





1. HITTA RÄTT ÅTGÄRDER

Skräpmätningar ökar kunskapen om skräpet och ger ledtrådar om vilka åtgärder som behövs. De ökar också möjligheten att påverka aktörer som bidrar till nedskräpningen och gör det lättare att följa upp vilka åtgärder som fungerar.

2. SÄTTA UPP MÅL

Genom att mäta skräpet blir det enkelt att sätta upp och följa mätbara mål samt se utveckling över tid.

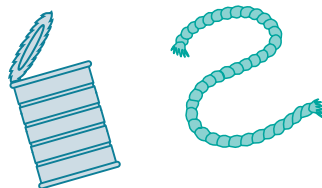
3. KOMMUNICERA

Mätningar är också ett bra sätt att öka kunskapen om problemet med nedskräpning hos allmänheten. Resultaten kan användas som underlag för kampanjer och i kontakter med media.

Håll Sverige Rents skräpmätningar

2019 fattade regeringen beslut om att genomföra en nationell skräpmätning under 2020. Men än så länge finns det ingen nationell statistik. Förra året mätte dock drygt trettio kommuner skräpet enligt Håll Sverige Rents metoder. Eftersom alla kommuner mäter på samma sätt, ger de här mätningarna en bild av hur mycket skräp som finns i olika miljöer. Håll Sverige Rents metoder för mätningar i stadsmiljöer har utvecklats tillsammans med Statistiska centralbyrån¹². Mätningarna har gjorts sedan 2007 och genomförs genom att skräp räknas på statistiskt slumpmässigt utvalda ytor. Håll Sverige Rent har också testat att mäta skräp från luften med hjälp av drönare¹³.

Håll Sverige Rent har också tagit fram en metod för att mäta skräp på stränder. De här mätningarna ger oss viktig information om nedskräpningen av våra hav. Skräpmätningarna för Kattegatt, Öresund och Östersjön påbörjades år 2012 och ingår nu i den nationella miljöövervakningen med stöd av Havs- och vattenmyndigheten. Sedan 2019 koordinerar Håll Sverige Rent skräpmätningar längs hela den svenska kusten, inklusive Bohuskusten. Även på stränderna har Håll Sverige Rent testat metoder för att mäta skräp med drönare¹⁴.



Kommuner som mätt skräp
på land i Sverige.



Illustration Ira Hörling Rudal





Utöver mätningar i stadsmiljöer och på stränder arbetar Håll Sverige Rent också med skräpmätningar i rinnande vatten och i naturområden. Dessutom har vi tillsammans med Trafikverket genomfört projekt för att försöka ta reda på hur vi kan stoppa nedskräpningen längs våra vägar.

3.1 SKRÄPET I STADEN

3.1.1 Större tätorter

2019 genomfördes skräpmätningar i 26 större svenska tätorter. Mätningarna utfördes främst i städernas centrala delar – på trottoarer, gågator samt gång- och cykelbanor. Dock inte i buskage utmed dessa.

Om vi slår ihop resultaten från samtliga mätningar i större tätorter 2019 får vi fram ett något lägre snitt än 2018. Men det lägre snittet betyder tyvärr inte att nedskräpningen har minskat. I hälften av de större tätorter som mätte skräp även 2018 minskade nedskräpningen, i den andra hälften sågs tvärtom en ökning. Generellt ser det väldigt olika ut – snittet varierar mellan 0,52 skräpföremål per 10 kvadratmeter och 13,42 skräpföremål per 10 kvadratmeter.

Södertälje – en kommun som minskar skräpet

Södertälje var den kommun som hade störst minskning av skräp (i sin stadskärna) – de gick från elva till sex skräpföremål per tio kvadratmeter mellan 2018 och 2019! Under samma period nästan halverades antalet fimpar.

För att förebygga nedskräpningen har kommunen haft tre fokusområden: utvecklad service, samverkan och kunskapshöjande aktiviteter.

1. Utveckla god service
2. Aktiviteter för ökad kunskap och ändrade attityder
3. Samverkan och stärkt myndighetsutövning

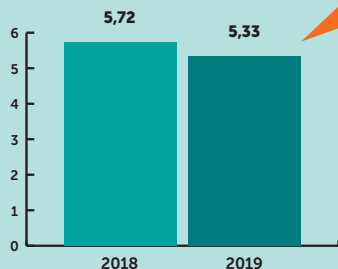


På kort sikt är det den utvecklade servicen som gett mest resultat. Kommunen har installerat nya papperskorgar i centrum, samtidigt som äldre papperskorgar bytts ut, så att nästan alla papperskorgar har askkoppar. Dessutom har man anställt mer säsongspersonal som städar och infört nya arbetstider för renhållningen i centrum under sommaren. Gatudammsugare har köpts in och det har tvättats mer med vatten i centrum.

Man har också arbetat långsiktigt med attitydförändrande aktiviteter, till exempel genom kampanjer mot nedskräpning i allmänhet och mot fimpar synnerhet. Hela tiden arbetar kommunen med att utveckla samverkan mellan alla aktörer i centrum.



Antal skräpföremål/10 m³
(exkl. tuggummi) i större tätorter

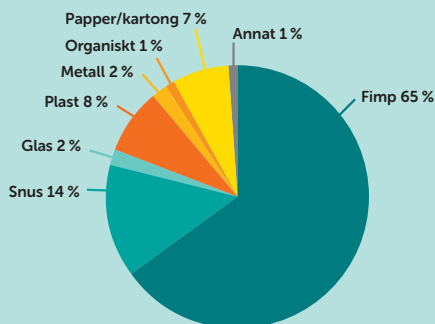


Av 5,33 skräpföremål per 10 m³ står fimpar för 3,44 under 2019, vilket är en minskning sedan 2018 (3,81).

Figur 9. Antal skräpföremål/10 m² (exkl. tuggummi) för deltagande större tätorter 2009 – 2019. De tätorter som mäter skräp varierar från år till år.

Fimpar är fortfarande det överlägset vanligaste skräpet. I de större tätorterna står de för nästan 65 procent av allt skräp och snus för drygt 14 procent. Totalt står det tobaksrelaterade skräpet för närmare 80 procent av skräpet i de större tätorterna.

Fimpar är det mest överlägsna skräpet i de större tätorterna 2019



Figur 10. Fördelning av skräp för deltagande större tätorter 2019, Håll Sverige Rent och Statistic.

Illustration Ira Hörting Rudal



För att få en bild av hur mycket skräp det handlar om har vi räknat om snittet per tio kvadratmeter i de 26 större tätorter som mätte skräp i stadskärnor, och tänkt oss att vi lägger ut skräpet på Sergels torg i Stockholm. Förenklat kan då sägas att det skulle det ligga 687 fimpar, 151 snusprillor och 16 förpackningar från godis, snacks eller glass på torget. Tuggummin är inte medräknade.

Figur 11. Fiktivt exempel om skräpet som räknats låg på Sergels torg. I exemplet är ytan uppskattad till 2000 kvm, detta är ett ungefärligt mått.





6880

snusdosor
pantades

Pant av snusdosor

Pilotprojektet Panta Dosan genomfördes under sommaren 2019 i Swedish Matchs butiker i Stockholm, Göteborg, Lund, Åre och Strömstad, i fyra butiker på norska gränsen och under Almedalsveckan och HudikKalaset. Från 1 december 2019 kan man även panta dosan i fyra av Pressbyråns butiker i Stockholm.

Alla snusdosor, oavsett märke, kan pantas. För varje snusdosa som pantades gav Swedish Match en donation om en krona till Håll Sverige Rent. Om pantaren också registrerade en mejladress gick två kronor till Håll Sverige Rent.

Med en miljon snusare i Sverige är det angeläget att vi gör allt vi kan för att våra snusdosor i plast återvinns. Vi hoppas att det här ytterligare uppmärksammar snusarna att kassera sina använda produkter på avsedd plats.

Joakim Tilly

Europachef på Swedish Match.

Under pilotprojektet pantades 6880 dosor, vilket om de staplades på varandra skulle nå högre än Kaknästornet. Intresset har varit stort både från media och kunder.

Idag tillverkas de flesta snusdosor av plast, eftersom plast är ett bra material för att behålla snusets kvalitet så länge som möjligt. Utvecklingsarbete pågår för att hitta alternativa material till plast.



FIMPEN – SKRÄPETS VÄRSTING

Fimpen är skräpets värsting – enligt Håll Sverige Rents beräkningar slängs runt 1 miljard fimpar på gator och torg i Sverige varje år. Det motsvarar ca 108 ton plast som hamnar i våra utemiljöer varje år¹⁵.

Det är tyvärr inte straffbart att slänga fimpar på marken, eftersom fimparna är undantagna från den nedskräpningsbot som finns i Sverige. Detta stämmer dåligt överens med vad svenskarna tycker. Nästan alla svenskar (93 procent) tycker att den som fimpar på marken ska kunna bötfällas¹⁶.

Cigarettfilter består till stor del av en slags plast, cellulosaaacetat. Plasten blir till mikroplast om den hamnar i naturen. Dessutom innehåller filtret en lång rad farliga ämnen. Fimpar som slängs på gatan slinker lätt ner i dagvattenbrunnar och hamnar i vattendrag, sjöar och hav. Studier visar att vatten som varit i kontakt med cigarettfilter är akut giftiga för fiskar¹⁷.

I EU-direktivet om åtgärder för vissa engångsprodukter av plast införs nu ett producentansvar för fimparna.



Fimpar och snusprillor

Fimpar är fortfarande det överlägset vanligaste skräpet i antal. Totalt har över 62000 fimpar räknats i de 26 större tätorter som deltog i skräpmätningarna 2019. Fimparna står för 65 procent och snus för 14 procent av allt skräp. Nästan 80 procent av skräpet – om vi ser till antalet skräpföremål – kommer alltså från cigaretter och snus.



Tuggummi

Tuggummin är ett väldigt vanligt skräp, men de särredovisas i Håll Sverige Rents mätningar och räknas inte med i totalt antal skräp. Detta eftersom det är svårt att veta om det är en fläck efter ett gammalt tuggummi eller ett nyttillkommet tuggummi. Därför kan antalet lätt överskattas. Men vi vet att tuggummi är ett vanligt skräp. Om vi skulle räkna in tuggummin, så skulle det betyda nästan en fördubbling av de totala skräpmängderna 2019 – i snitt närmare tio istället för drygt fem skräpföremål per tio kvadratmeter.





10

tuggummin per 10 m²



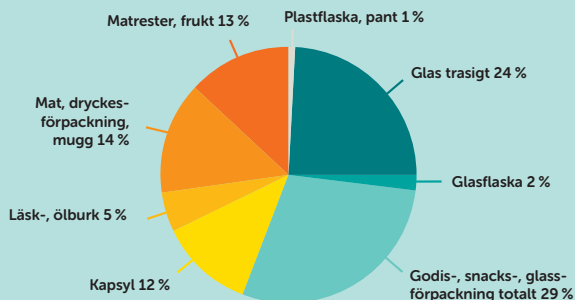
Take away/on the go

Vi äter och dricker mycket på språng. En generell trend är att försäljningen ökar i kaféer, snabbmatsrestauranger och trafiknära restauranger¹⁸.

Hämtmat är en allt starkare trend i de flesta typer av restauranger och vårt ätande utanför hemmet fortsätter att öka¹⁹. En konsekvens av detta är att förpackningar från människor som ätit och druckit på språng är ett vanligt skräp. Om vi tittar närmare på skräpet som kommer ifrån det vi äter och dricker på stan är nästan 30 procent av skräpet förpackningar från godis, snacks och glass. På andra plats kommer trasigt glas.



Vanligaste on-the-go-skräpet 2019



Figur 12. Fördelning inom kategorin "Äta och dricka på stan" i större tätorter, 2019, Håll Sverige Rent och Statisticon.

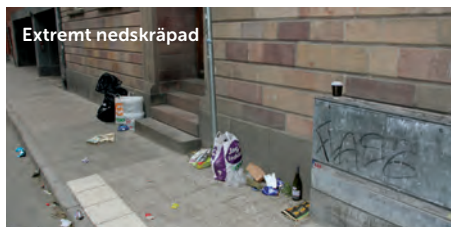
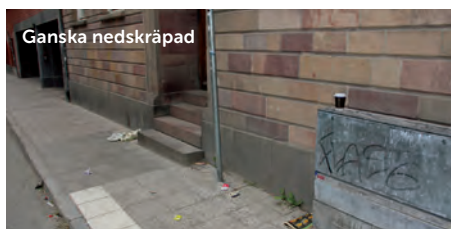
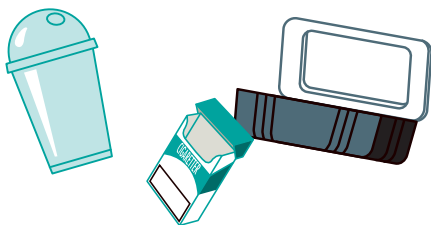




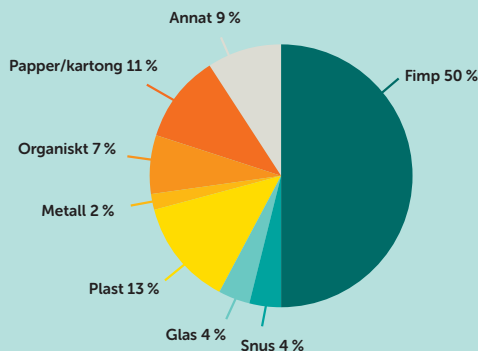
Foto Louise Johansson

Upplevd nedskräpning

När mätpersonalen är ute och räknar skräp uppskattar de också hur skräpiga ytorna är med hjälp av en fotoguide. 64 procent av mätytorna i de större tätorterna upplevdes som nedskräpade, oftast lätt nedskräpade. Nio procent upplevdes som ganska nedskräpade och två procent som mycket nedskräpade. Det betyder att om man går 100 meter på en gångbana eller trottoar i en fiktiv tätort kommer ungefär 35 meter upplevas som rena, 53 meter lätt nedskräpade, nio meter som ganska nedskräpade och två meter som mycket nedskräpade.



Fimparna dominerar i mindre tätorter och förorter



Figur 13. Skräpfractioner i mindre tätorter och förorter inklusive snus och fimpar 2019, Håll Sverige Rent och Statisticon.

3.1.2 Mindre tätorter och förorter

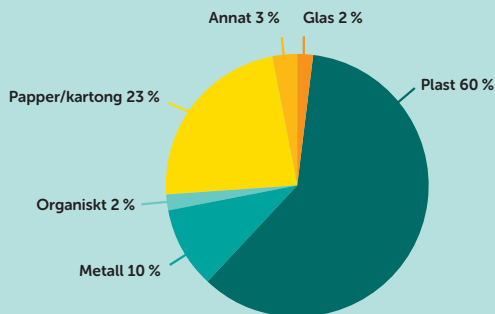
Även i mindre tätorter och förorter dominerar fimpen som skräp. Andelen plast är högre i mindre tätorter än i större tätorter.

3.1.3 Parker

I de sju parker som mätte skräp 2019 var snittet 3,15 skräpföremål per tio kvadratmeter. Det allra vanligaste skräpet är fimparna, precis som i stadskärnor, förorter och mindre tätorter. Fimparna står för 43 procent av skräpet. På andra plats kommer plast, som står för nästan en tredjedel. På tredje plats kommer papper och kartongskräp. Om vi tar bort fimpar och snus står plasten för hela 60 procent av skräpet i parkerna. Det ligger nära till hands att gissa att det handlar om förpackningar från alla picknicks, luncher och glassar under den varma delen av året.



Plast utgör 60 procent av skräpet i parker när snus och fimpar exkluderas



Figur 14. Skräpfractioner i parker 2019 exklusive snus och fimpar, Håll Sverige Rent och Statisticon.

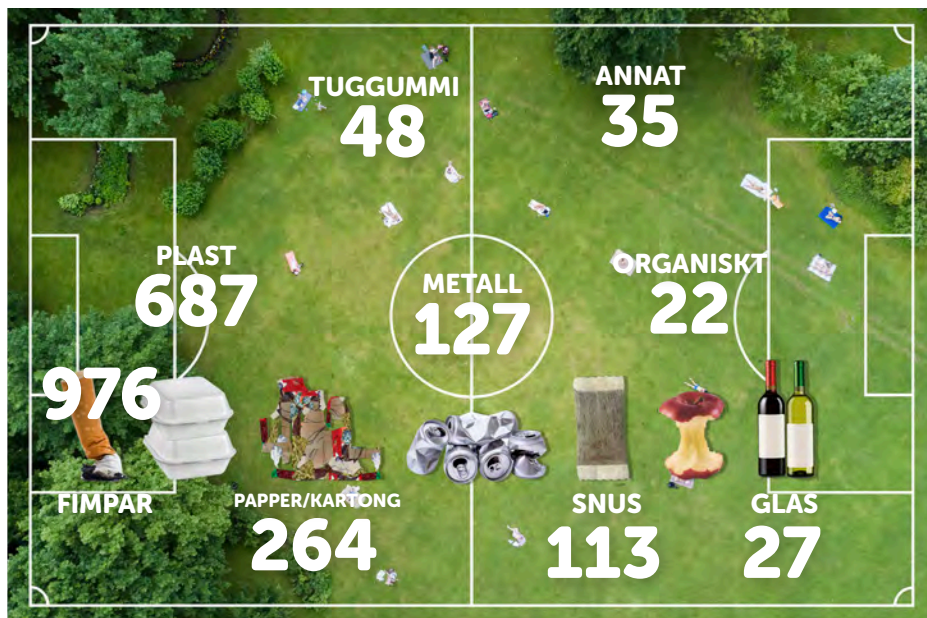


Illustration Ira Hörling Rudal

Figur 15. Om vi lägger ut skräp på en fotbollsplan utifrån snittet av skräp per tio kvadratmeter i parker skulle det se ut så här.

Men hur skräpig är det i parkerna? Vad betyder siffrorna? Om vi tänker oss en park med lika mycket skräp som snittet för de parker som mättes 2019 är det knappast troligt att vi skulle få en skräp-fri picknick. Sannolikheten för att vi ska kunna lägga ut vår picknickfilt och ha skräpfritt en meter runt oss är nästan obefintlig – bara 0,65 procent.

För att förstå hur mycket skräp det handlar om har vi räknat om snittet för parkerna, och tänkt oss att vi lägger ut skräpet på en yta som motsvarar en

fotbollsplan. Då kan man förenklat säga att det skulle ligga 2 300 skräpföremål på planen.

2300
skräpföremål

Hej då engångsmugg

Var tredje 18–29-åring handlar mat eller dryck på språng dagligen eller flera gånger i veckan. Det visar den undersökning som Novus gjort på uppdrag av Håll Sverige Rent.

För tre av tio är kaffe en av de vanligaste produkterna de köper on the go. Många engångsmuggar blir det. Flergångsmugg är ett bra och mer miljövänligt alternativ, men många unga vuxna använder dem aldrig när de köper kaffe. Åtta av tio har sällan eller aldrig haft med sig flergångsmugg och färre än var tionde uppger att de ofta eller alltid har med sig en.

Håll Sverige Rents undersökningar visar att unga vuxna främst köper take away-kaffe på Pressbyrån och 7-Eleven. I projektet "Hej då engångsmugg" samarbetade Håll Sverige Rent därför med Reitan-gruppen – som driver Pressbyrån och 7-Eleven – för att testa om det går att få fler att använda flergångsmugg.

Vi är nöjda med resultatet och hoppas att trenden fortsätter i rätt riktning.

Miljörabatten är en del i vårt förbättrade miljötänk och vittnar om att kunderna uppskattar erbjudandet. Parallellt med rabatten har vi också infört en ny engångsmugg med lägre klimatpåverkan än den som använts tidigare.

Rabatten kommer att finnas kvar och vi har för avsikt att utöka vårt hållbarhetsarbete med fler förbättrande insatser.

Lennart Schultz

Kommunikationschef
Reitan Convenience Sweden

Engångsmuggen har 6 gånger högre klimatpåverkan jämfört med en flergångsmugg i bambu om man ser till 1 års användning.



Figur 16. Livscykelanalys utförd av HSR 2019. Beräkningen utgår från en konsumtion på tre kaffe i veckan.

Ett pilotprojekt inleddes i maj 2019 genom en kampanj i Pressbyråns butiker och annonsering i Håll Sverige Rents digitala kanaler. För att stimulera kunder att köpa kaffe i flergångsmugg hade butikerna infört en rabatt för de som köpte kaffe i egen mugg. Kaffe i engångsmugg kostade 23 kronor, kaffe i en egen mugg 20 kronor. För studenter kostade kaffe 13 kronor i engångsmugg och 10 kronor i flergångsmugg. För att underlätta för konsumenterna hade butikerna infört en flergångsmugg av bambu i sortimentet.



Vill du läsa mer?
Du kan hitta information i Kopprapporten, som du kan ladda ner på hsr.se



VISSTE DU ATT...

...nästan en miljon skor och 370 000 tandborstar hittades på avskilda Kokos-öarna väster om Australien enligt en ny studie som publicerats i tidskriften Nature Scientific Reports.

Foto Louise Johansson

3.2 SKRÄPET I HAVET

I våra hav flyter det runt mer än 150 miljoner ton plast²⁰. Och det bara fylls på. Varje år ökar mängden plast med mellan 5 och 13 miljoner ton. Globalt uppskattas 80 procent av skräpet i havet komma från land. Det mesta skräpet är av plast som bara använts en kort stund innan det slängts bort. Om vi inte gör något nu varnar en del forskare för att det kommer finnas mer plast än fisk i våra hav år 2050.

Plast är extra problematiskt för sjöfåglar och vattenlevande djur, eftersom de kan tro att plasten är mat. När deras magar fylls av plast i stället för riktig mat kan de svälta ihjäl. Forskning visar att över 800 arter som lever i eller nära vatten påverkas negativt av skräpet i havet. Dels för att djuren misstar skräpet för mat eller trasslar in sig, och dels genom att plast ofta innehåller farliga kemikalier.

Plastskräp som slängs i natur eller hav bryts inte ner inom en överskådlig tid. Istället delas det till mindre och mindre bitar och blir till så kallad mikroplast. Mikroplast har hittats i många vattenlevande djur och kan transporteras uppåt i näringskedjan från en art till en annan. Forskning visar att djur som får i sig mikroplast kan få sämre födointag och fortplantning.

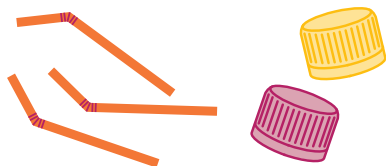


Foto Louise Johansson

3.2.1 Skräpet på stränder

Övervakning av skräp på stränder görs längs hela svenska kusten. Håll Sverige Rent ansvarar för detta på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Resultaten delas in i två regioner – Skagerrak (Bohuskusten) och Kattegatt, Öresund och Östersjön. Indelningen beror delvis på att det används två olika mätmetoder, men också på att de två regionerna skiljer sig så mycket från varandra när det gäller mängd och typ av skräpföremål.

Stränderna längst Bohuskusten är ett av Europas mest nedskräpade områden. En grov uppskattning är att det sköljs upp skräp motsvarande fem badkar i timmen. Det beror på att mängder av skräp kommer in med en havsström som för vatten norrut längs Danmarks västkust mot den svenska västkusten.



Foto Louise Johansson

Skräpet på stränderna som mäts på Bohuskusten bedöms komma från havet. Eventuell påverkan från besökare på stränderna är minimal.

Kattegatt, Öresund och Östersjön delas in i oexploaterade och stadsnära stränder. De oexploaterade stränderna är stränder där den största delen av skräpet bedöms komma från havet. Skräpet på de stadsnära stränderna – som har många besökare sommartid – bedöms i första hand komma från besökarna.

Årstiderna påverkar mängden skräp längs Skagerrak

Årstiderna har stor påverkan på hur mycket skräp som hamnar på stränderna längs Skagerrak. Med vinterns stormar kommer det in mycket större mängder skräp än på sommaren. När hösten kommer gör det hårda vädret att mycket skräp återigen hamnar på stränderna.

Tio-i-topp Kattegatt, Öresund och Östersjön²¹

1. Plast: fimpar med filter
2. Övrig plast/plastfragment
3. Snus
4. Plast: knivar, gafflar, skedar, sugrör, omrörare (bestick)
5. Trä: bearbetat virke, timmer och pallar
6. Plast: godis- och glasspapper, snabbmatbehållare
7. Plast: kapsyler och flasklock
8. Plast: rep
9. Plastpåsar
10. Metall: kapsyler, lock och burkringar



3.2.3 Skräpet på botten

Håll Sverige Rents kampanj Skräpdykarna handlar om att rensa botten från skräp och få bättre kunskap om vilken typ av skräp som finns i hamnar och på grunda bottenar. Dykningarna ger en bild av vilken sorts skräp som slängs i vattnet från land eller från båtar, men resultaten är inte representativa för havsbotten som helhet.

Under 2019 utförde 214 dykare skräpdykningar som resulterade i nästan sju ton skräp. Andelen plastskräp ökade från 13 till 24 procent mellan 2018 och 2019. Bland det vanligaste skräpet fanns metallburkar, glasflaskor och plastförpackningar. Men även udda fynd som badkar, trädgårdsmöbler och sparkcyklar hittades.

Under dykningar i Lysekils hamn hittades hela 1 335 skräpföremål på en dryg timme.

Döda valar har plast i magen

115 plastmuggar. 25 plastpåsar. Och två par flippflopp. En död kaskelottval spolades i land med sex kilo plast i magen. Valen hittades i den indonesiska nationalparken Wakatobi, på ön Sulawesi, och även om det inte har gått att fastställa att valen dog till följd av skräpet, har händelsen mottagits med bestörthet. En tid senare spolades ännu en val upp på land i Filippinerna – med 40 kilo skräp i magen. Valen har förmodligen dött av svält på grund av allt plastinnehåll i magen, vilket ger valen en falsk känsla av att vara mätt.

Plastskräp gav namn åt nyupptäckt art

En hittills okänd art upptäcktes på nära sju kilometers djup i Marianergraven i Stilla havet. Eftersom forskarna hittade plast i magen på den nya arten gavs den ett namn som kan ses som en varning: *Eurythenes plasticus*²².

*Vi bestämde oss för att döpa den till *Eurythenes plasticus* för att uppmärksamma behovet av omedelbara åtgärder för att stoppa floden av plast som sköljer ut i våra hav, säger Dr Alan Jamieson på Newcastle University, som leder forskningsuppgiftet.*



Foto Louise Johansson

Som vanligt hittades väldigt mycket fimpar, plastpåsar och snabbmatsförpackningar. Det som dock förvånar oss lite är att det hittades så mycket pantburkar. Burkarna slängs alltså istället för att pantas, vilket ju är ett dubbelt slöseri av resurser.

Johanna Ragnartz
Vd Håll Sverige Rent

Skräpet i rinnande vatten

Under sommaren 2019 genomförde Håll Sverige Rent och Uppsala kommun skräpmätningar i Fyrisån för att ta reda på hur mycket och vilken sorts skräp som hamnar i ån. Vid 41 tillfällen mättes skräpförekomsten genom att en läns lades ut mellan Nybron och Islandsbron i stadens centrala delar. Under mätperioden samlades över 4000 skräpföremål – i snitt 200 skräpföremål per vecka. Siffrorna kan dock innebära ett stort mörkertal, eftersom skräp fylls med vatten och hamnar på botten.

Tobaksrelaterat skräp – exempelvis över 1000 fimpar – och skräp från on-the-go-konsumtion toppade listan med två tredjedelar av det insamlade skräpet.

Fem i topp skräp i rinnande vatten

1. Tobaksrelaterat skräp
2. Mat- och dryckesförpackningar
3. Övrig plast, exempelvis frigolit
4. Godis-, snacks- och glassförpackningar
5. Läsk- och ölburkar samt kapsyler



Skräpet längs vägar

2018 inleddes ett projekt mellan Håll Sverige Rent och Trafikverket för att motverka nedskräpningen längs Sveriges vägar och rastplatser. Projektet har gjort mätningar vid ett antal utvalda rastplatser som visar att tobaksrelaterat skräp följt av plast, papper och kartong – precis som i stadsmiljöer – är det vanligaste skräpet. I plockanalyser som gjordes längs vägrenen hittades nästan 200 skräpföremål per 100 meter väg. Och då fanns inte fimpar med i statistiken²³.

Utöver mätningar och plockanalyser placerades också så kallade skräptrattar och Big Belly-papperskorgar ut på rastplatserna, för att testa åtgärder att minska nedskräpningen.

Längs vägarna

En lösning Håll Sverige Rent har testat är Tratten – ett rör med en tratt i höjd med fönstret på lastbilarna. Enkelt för chaufförer att sträcka ut armen och slänga sitt skräp!



3.3 SKRÄPET I NATUREN

Det finns idag ingen omfattande statistik kring skräpet i naturen. Men mycket pekar på att den ökande naturturismen leder till att alltmer skräp hamnar i naturen. Bland annat skräpmätningar som gjordes vid Storulvåns fjällstation 2017 och 2018 bekräftar den bilden. Regeringen har beslutat att det ska göras ett antal mätningar i naturområden under 2020 och Håll Sverige Rent har utvecklat metoder för att mäta skräp längs vandringsleder. Genom att mäta nedskräpningen får vi veta vilket skräp som är vanligast, men även insikter om vilka åtgärder som är lämpligast.



Skräpmätningar i Järavallen

Mellan maj och september 2019 mätte Stiftelsen Skånska Landskap och Skåneleden skräp med Håll Sverige Rents metod i friluftsområdet Järavallen, som ligger längs Skåneleden i västra Skåne.

Fyra olika ytor undersöktes; en badplats, en grillplats, ett vindskydd och en grusväg som är en del av Skåneleden. Precis som i stadsmiljö var fimpar det vanligaste skräpet oavsett vilken plats som undersöktes. Plast låg i topp tre på alla undersökta ytor.

Utifrån det skräp som hittades togs ett antal förslag på åtgärder fram. En del av åtgärderna – till exempel att placera ut askkoppar och sätta upp informationsskyltar – kommer testas under 2020.

Åtgärder för minskad nedskräpning i naturen

Håll Sverige Rent har under 2019 samarbetat med flera aktörer för att minska nedskräpningen i naturen. Bland annat har vi arbetat med så kallad nudging, som handlar om att påverka människors beteende genom att göra det lättare "att göra rätt". Till exempel har så kallade påsholkar (se bilden) satts ut i Järavallen, längs med Bergslagsleden och Bohusleden, vid Kebnekaise och i naturområden i Norrköpings kommun. Holkarna ska uppmuntra besökare i naturen att plocka upp och ta med både sitt eget och andras skräp.



4.

Ansvar för nedskräpningen

4.1 LAGSTIFTNING KRING NEDSKRÄPNING PÅ LAND

I 15 kapitlet miljöbalken (1998:808) finns bestämmelser om avfall. Av 15 kapitlet 30 § framgår att ingen får skräpa ner utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till. Bestämmelsen innebär ett allmänt förbud mot nedskräpning. Den riktar sig mot alla, även markägare, och omfattar alla områden som allmänheten har tillträde till eller insyn till. Med skräp avses både mindre föremål som till exempel glas, papper, engångsgrillar, fimpar och större föremål som exempelvis byggavfall, möbler, bilar, hemelektronik.

4.1.1 Avfallsinnehavarens ansvar

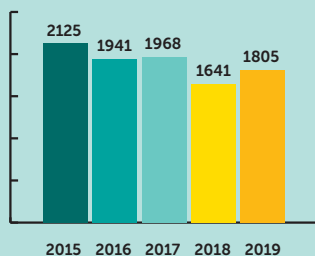
I 15 kapitlet 5 a § finns bestämmelsen om avfallsinnehavarens ansvar. Av bestämmelsen framgår att den som innehar avfall ska se till att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt.



4.1.2 Straffbestämmelser

I 29 kapitlet finns straffbestämmelser. I 7 § finns en bestämmelse om ansvar för nedskräpning. Av bestämmelsen framgår att den som med uppsåt eller av oaktsamhet skräpar ner utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till kan dömas för nedskräpning (ej nedskräpningsförseelse – se nedan). Straffet för nedskräpning är böter eller fängelse i högst ett år. Exempel på sådan nedskräpning, ("nedskräpning av normalgraden"), kan vara byggavfall, möbler, bilar, bildelar och däck, hemelektronik och sopsäckar med olika typer av skräp.

Antal nedskräpningsbrott av normalgraden år 2015–2019



Figur 17. Antal nedskräpningsbrott av normalgraden, 2015–2019.

I 7 a § i samma kapitel finns en bestämmelse om ansvar för nedskräpningsförseelse, där mindre allvarlig nedskräpning straffbeläggs. Straffet för nedskräpnings-





förseelse är penningböter, som polisen kan utfärda på plats. Exempel på nedskräpningsförseelse är bortslängda snabbmatsförpackningar, ölburkar, engångsgrillar och bruksföremål på marken vid en återvinningsstation.

Nedskräpningsförseelser som är ringa omfattas av nedskräpningsförbudet, men ska inte medföra straffansvar. Med ringa avses bagatellartade situationer som att man slänger till exempel en enstaka cigarettfimp eller ett tuggummi. Det är alltså förbjudet men inte straffbart att slänga exempelvis enstaka cigarettfimpar. Vid bedömning av om nedskräpningen är

ringa ska även hänsyn tas till hur känslig miljön är där nedskräpningen sker. Att en handling varit en del av en allvarlig kollektiv nedskräpning är också en omständighet som ska beaktas, när det gäller om gärningen ska bedömas som ringa eller inte.

4.1.3 Statistik kring boten

Sedan 2011 har polisen möjlighet att skriva ut böter för nedskräpning. Men boten används sällan, och den långsiktiga trenden har hittills visat att allt färre blir bötfällda för nedskräpning. Det första halvåret skrevs 261 böter ut. Förra året (2019) skrevs 100 böter ut. Det är ett lågt antal, men en svag ökning jämfört med året innan.

4.1.4 Kommunernas ansvar

Trots att det är förbjudet att skräpa ner hamnar ändå en hel del skräp på fel ställe. Kommunen har under vissa förutsättningar ett ansvar för att städa gator, torg och andra allmänna platser inom detaljplanelagt område.

Kommunen kan under vissa förutsättningar också bli ansvarig för att återställa andra platser utomhus där allmänheten får färdas fritt, som exempelvis stränder. Under vissa förutsättningar kan fastighetsägaren bli ansvarig för att åtgärda nedskräpning, främst när det handlar om kvartersmark och gångbanor inom detaljplanelagt område. Ansvaret finns reglerat i lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning.

En del kommuner arbetar förebyggande mot nedskräpning, bland annat genom att mäta skräpet och genom att arrangera skräpplockardagar eller liknande. 2019 var det 33 kommuner som mätte skräp.

Det är dock få kommuner som har koll på vad nedskräpningen egentligen kostar. Enligt en enkät som Håll Sverige Rent genomförde 2019 uppgav endast 20 procent av kommunerna att de har aktuella beräkningar av vad nedskräpningen kostar. Det är inte heller speciellt vanligt att kommuner sätter upp mål och åtgärder för att minska nedskräpningen.

Endast 20 procent av kommunerna har aktuella beräkningar av vad nedskräpningen kostar, enligt en enkät från Håll Sverige Rent.

Enligt Håll Sverige Rents enkät var det cirka 46 procent av kommunerna som satt upp både mål och åtgärder, och i många fall handlar åtgärderna om mer städning och fler papperskorgar, mer sällan om förebyggande åtgärder.

De flesta kommuner i Sverige är anslutna till Håll Sverige Rents kampanj "Skräpplockardagarna", där främst förskolor och skolor går ut och plockar skräp. Förra året var 265 av Sveriges 290 kommuner och över 600 000 barn med i kampanjen.

Kommunerna ska sätta upp mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning enligt föreskrifterna för kommunal avfallsplanering. Kravet infördes den 1 maj 2017. Den kommunala avfallsplanen utgör tillsammans med kommunens lokala föreskrifter om avfallshantering renhållningsordningen för kommunen.

I Naturvårdsverkets nationella avfallsplan finns ett kapitel om nedskräpning som beskriver de mål, styrmedel och åtgärder som finns på området.



EU-DIREKTIVET OM ENGÅNGSPLAST

EU fattade 2019 beslut om ett direktiv mot plastprodukter. Direktivet innehåller åtgärder som förbud, krav på förbättrad avfallsinsamling, nationella mål för minskad konsumtion, krav på märkning, designkrav, kostnadstäckning från producenter och medvetandehöjande åtgärder.

Följande produkter ska förbjudas

- Tops av plast
- Dryckesbehållare, livsmedelsbehållare, korkar och lock av expanderad polystyren (frigoelit)
- Tallrikar, bestick, omrörare, sugrör och ätpinnar av plast
- Ballongpinnar av plast



Några övriga åtgärder

- Dryckesflaskor av PET ska innehålla minst 25 procent återvunnen råvara 2025 och 2030 ska alla plastflaskor innehålla minst 30 procent återvunnen råvara.
- Krav på att korken ska sitta kvar på flaskor, då korkar och lock tillhör det vanligaste skräpet på stränder.
- Våtserverter och tobaksfilter som innehåller plast måste märkas för att informera konsumenter om att de innehåller plast och därmed kan skada naturen om de inte slängs i papperskorg.
- Förbrukningsmål på maximalt 40 plastbärkassar per person och år 2025.

Direktivet beräknas inkludera 86 procent av de plastprodukter som påträffas på stränderna. För de engångsprodukter där det inte finns några bättre alternativ ska producentansvaret utökas för att täcka kostnaderna för avfallshandtering, uppstädning av skräp samt medvetandehöjande åtgärder.

Miljödepartementet har dessutom tillsatt en utredning som ska ta fram förslag på hur engångsplastdirektivet ska genomföras i Sverige. I utredningen – som ska redovisas i januari 2021 – ska man se över möjligheten att förbjuda ännu fler produkter än de som nämns nedan.

Regeringens utredning ska undersöka möjligheterna att:

- förbjuda muggar och livsmedelsbehållare av plast (dock inte muggar av papper med plastfilm på insidan).
- att begränsa servering av mat och dryck i plastprodukter för engångsbruk.
- införa krav på att det ska vara möjligt att få mat och dryck för avhämtning serverat i medhavda behållare.
- införa krav på att restauranger ska tillhandahålla flergångsalternativ till engångsplastprodukter.



4.1.5 Trafikverkets ansvar

När det gäller nedskräpning längs allmänna vägar är det Trafikverket som ansvarar för renhållningen. Det gäller även rastplatserna längs vägarna.

4.1.6 Producenternas ansvar

Förpackningsavfall är ett vanligt skräp. Producenterna har ansvar för allt förpackningsavfall, oavsett var det uppkommer²⁴. Det innebär att förpackningar som omsluter exempelvis mat och dryck som konsumeras på stan också inkluderas i detta ansvar.

För några år sedan kom nya regler för plastbärkassar, där producenterna fick ett ansvar att se till att förbrukningen av plastbärkassar minskar. Målet i direktivet är att 2025 få ner detta till 40 per person och år. En huvudanledning till de nya reglerna är att plastbärkassar skräpar ner. 2018 omsattes totalt ca 1,1 miljarder plastbärkassar på den svenska marknaden. Detta motsvarar en förbrukning på drygt 100 plastbärkassar per person och år. För fruktpåsar och liknande saknas statistik. Producenterna ska enligt förordning (2016:1041) informera konsumenter om plastbärkassars miljöpåverkan och fördelarna med att minska förbrukningen av dessa samt vilka åtgärder som kan vidtas för att minska förbrukningen. Producenterna ska också rapportera till Naturvårdsverket.

Läs mer om EU-direktivet
på sidan 45.



I EU:s reviderade avfallsdirektiv finns en del nya skrivningar om nedskräpning, som regeringen i skrivande stund håller på att implementera i vår svenska lagstiftning. Skrivningen innebär att producenterna ska stå för kostnaden för lämplig information till konsumenten (eller avfallsinnehavaren som det står i direktivet) för att förebygga nedskräpning²⁵.

Producenterna kommer också att få ett utvidgat ansvar i och med det nya EU-direktivet om att minska vissa engångsartiklar av plast. Med reglerna införs bland annat förbud mot vissa engångsartiklar av plast, förbättrade insamlingssystem och regler om att producenterna ska ta ansvar för att informera om nedskräpning i förebyggande syfte. Producenterna ska också täcka kostnader för avfallshantering och städinsatser för de produkter som ofta hittas i naturen. Det handlar om mat- och dryckesförpackningar för engångsbruk som innehåller plast; muggar, förpackningar, omslagspapper för godis, glass och snacks, våtservetter, ballonger med mera.



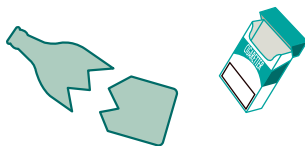
4.2 LAGSTIFTNING KRING NEDSKRÄPNING TILL HAVS

Det finns nationell och internationell lagstiftning som förbjuder att till exempel plast och annat fast avfall slängs i våra hav. Fast avfall får inte släppas ut från fartyg. Det gäller för alla fartyg inom Sveriges sjöterritorium och ekonomiska zon samt från svenskt fartyg oavsett var de befinner sig. I EU utgör marint skräp en av elva så kallade deskriptorer, vilka ska användas för att bedöma om och när havsmiljön uppnår god miljöstatus. Direktivet är införlivat i svensk lagstiftning i havsmiljöförordningen (2010:1341).

I Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, sägs att god miljöstatus

kännetecknas av att mängden avfall, inklusive dess nedbrytningsprodukter, inte förorsakar skada på havsmiljön och att avfall som påverkar eller kan antas påverka marina organismer negativt ska minska. I dagsläget (våren 2020) saknas tröskelvärde för mängden avfall, alltså när god miljöstatus är uppnådd.

Havs- och vattenmyndigheten har till detta tagit fram ett åtgärdsprogram, som innehåller fem faktablad om åtgärder mot marint skräp. Kommunens ansvar enligt 4 § gaturenhållningslagen gäller även för marint skräp på stränder.

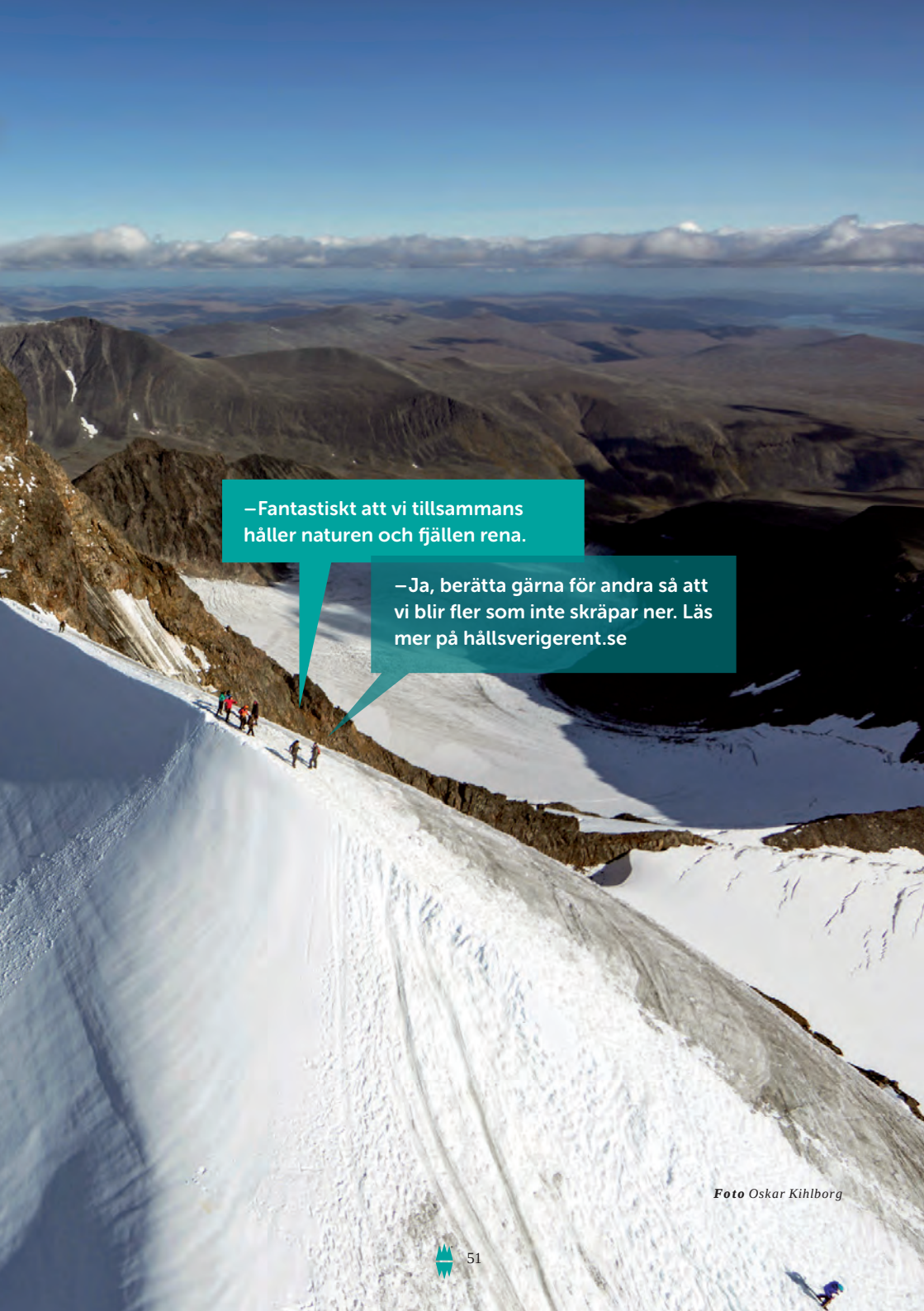


5. Källor



- 1 Retriever, sid 7
- 2 Nedskräpningsbarometern, undersökning genomförd av Novus 2019 på uppdrag av Håll Sverige Rent. Målgruppen för undersökningen är den svenska allmänheten 18–79 år. Totalt har 4814 st intervjuer genomförts under perioden 2–13 september 2019, diagram, sid 7
- 3 Nedskräpningsbarometern, undersökning genomförd av Novus 2019, sid 7
- 4 Nedskräpningsbarometern, undersökning genomförd av Novus 2019, sid 9
- 5 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/02/om-den-nya-skatten-pa-plastbarkassar/> sid 11
- 6 <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/02/om-den-nya-skatten-pa-plastbarkassar/> sid 11
- 7 Sifoundersökning genomförd på uppdrag av Håll Sverige Rent 20-27 September 2019, sid 11
- 8 Novus, sid 12
- 9 Läs mer i rapporten Beteenden bakom nedskräpning, Naturvårdsverket 2018, sid 13
- 10 Nedskräpningsbarometern, undersökning genomförd av Novus 2019, sid 18
- 11 Delredovisning från Utredningen om hållbara plastmaterial (M 2017:06) Nedskräpning och nedbrytning av plast i miljön), sid 18
- 12 Det finns metoder för skräpmätning i större tätorter, mindre tätorter, förorter och parker. Skräpmätningarna genomförs i samarbete med Statisticon. För metodbeskrivningar för de olika mätmetoderna se www.hsr.se), sid 21
- 13 Drönarprojektet finansierades av Naturvårdsverket och genomfördes tillsammans med företaget Skarl, sid 21
- 14 Testerna genomfördes inom projektet TrashCam och finansieras av Vinnova.), sid 21
- 15 Vi har utgått från att ett filter väger 0,18 g och att 60 procent av filtret består av cellulosaacetat, sid 26
- 16 Sifo-undersökning genomförd på uppdrag av Håll Sverige Rent maj–juni 2018, sid 26
- 17 Slaughter, E., et al. (2011). Toxicity of cigarette butts, and their chemical components, to marine and freshwater fish. Tobacco control, 20 (Suppl 1), sid 26
- 18 Restaurangindex, sid 29
- 19 Delfis Fastfoodguide, sid 29
- 20 Jambeck et al, sid 35
- 21 Statistiken kommer från den nationella övervakningen av skräp på stränder i Östersjön, Öresund och Kattegatt, sid 36
- 22 Havet.nu 2020-03-06, sid 37
- 23 Genomförandefas delrapport, Trafiknära nedskräpning HSR 2020, sid 39
- 24 Förordning (2018:1462) om producentansvar för förpackningar, sid 47
- 25 Det reviderade avfallsdirektivet, direktiv 2018/851 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv 2008/98/EG om avfall, artikel 8 a paragraf 2 och 4), sid 47





– Fantastiskt att vi tillsammans
håller naturen och fjällen rena.

–Ja, berätta gärna för andra så att
vi blir fler som inte skräpar ner. Läs
mer på hallsverigerent.se

Foto Oskar Kihlborg



***I Skräpprapporten 2020 har
Håll Sverige Rent samlat statistik
och fakta kring nedskräpning på
land och till havs. Genom rapporten
vill vi berätta om nedskräpningens
omfattning och effekter, samt ge en
bild av var skräpet kommer ifrån.***

Håll Sverige Rent är en ideell obunden stiftelse.
Arbetet finansieras av bidrag och projektmedel
från företag och myndigheter samt genom
insamling till 90-konto. Håll Sverige Rent är
medlem i FRIL och Svensk Insamlingskontroll.

hallsverigerent.se

